

บริบทของโรงเรียนสมปิติและกรณีศึกษา

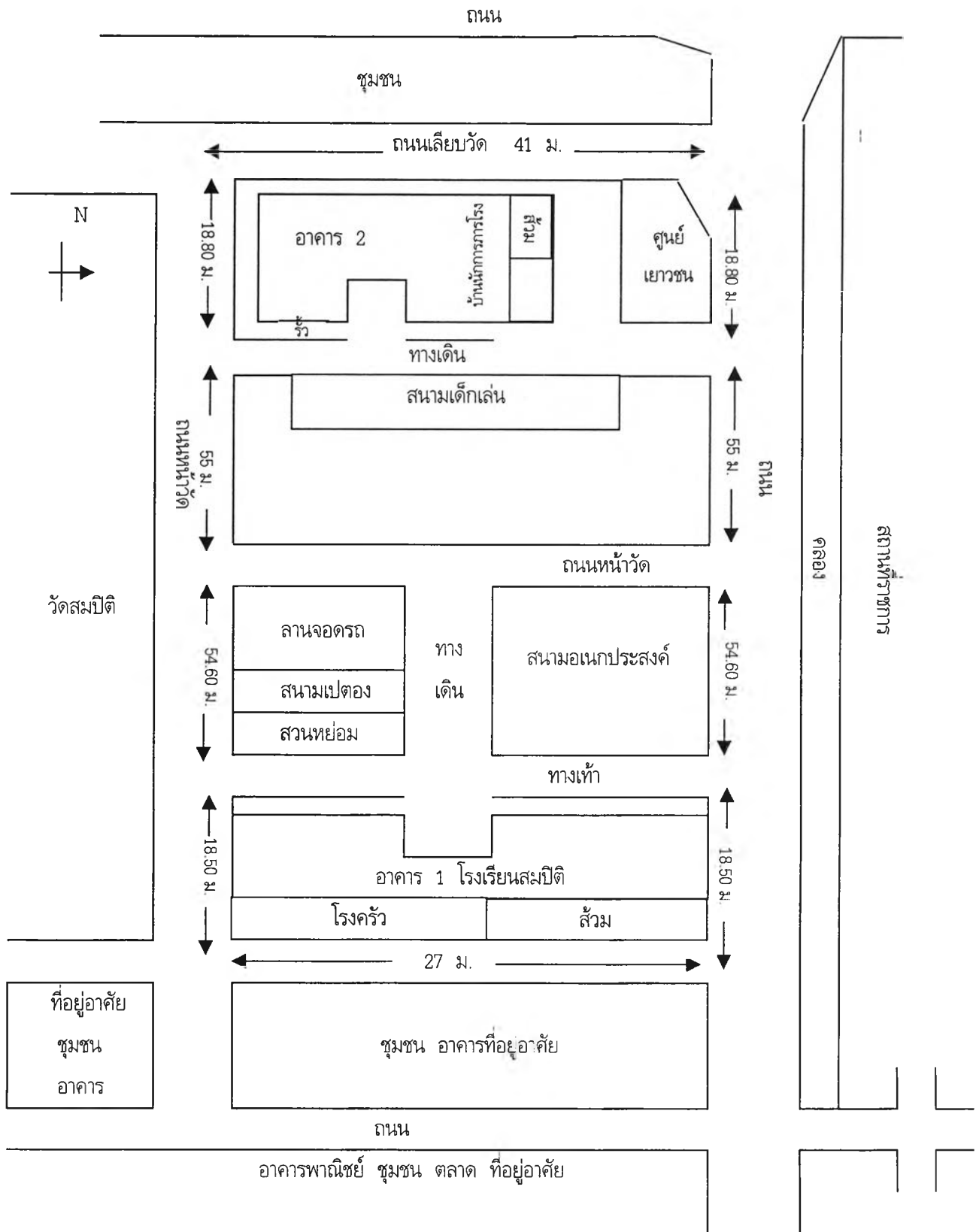
การศึกษาเรื่อง ผลของการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาที่มีต่อคุณภาพของครู เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมและสามารถศึกษาถึงผลการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาที่มีต่อคุณภาพครูได้อย่างลึกซึ้ง จำเป็นต้องทราบถึงบริบททั่วไปของโรงเรียนสมปิติ (นามสมมติ) ได้แก่ สภาพทั่วไปของโรงเรียน ประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน บุคลากรและการบริหารงานของโรงเรียน ครูและการจัดการเรียนการสอน ครูกับการพัฒนาวิชาชีพ สภาพครอบครัวของผู้เรียนและคุณภาพของผู้เรียน ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของกรณีศึกษา ได้แก่ ภูมิหลัง แนวคิดและเป้าหมายในการทำงาน และสภาพการปฏิบัติงาน ดังนี้

สภาพทั่วไปของโรงเรียนสมปิติ

โรงเรียนสมปิติ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2475 เดิมเป็นโรงเรียนเทศบาล ตั้งอยู่บนเนื้อที่ทั้งหมด 5 ไร่ 64 วา มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณใกล้เคียง ดังนี้คือ ทิศเหนือ ติดกับถนน ทิศใต้ติดกับวัด ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ติดกับชุมชน

อาคารเรียนประกอบด้วยอาคารเรียน 2 หลัง คือ อาคาร 1 เป็นอาคารเรียนตึก 3 ชั้น ซึ่งประกอบด้วยห้องผู้อำนวยการ ห้องวิชาการ ชุมนวม ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา โรงอาหาร ซึ่งได้รับการดูแลปรับปรุงให้เหมาะสมอยู่ในสภาพดีและเป็นห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4, 5 และ 6 สำหรับอาคาร 2 เป็นอาคารเรียนตึก 3 ชั้น ประกอบด้วยชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อาคารทั้ง 2 หลังอยู่ห่างกันประมาณ 200 เมตร ทำให้ไม่ค่อยสะดวกในการติดต่อประสานงานกัน อาคารแบบ 320 ตั้งติดกับถนน มีมลภาวะทางเสียงรบกวนตลอดเวลา นอกจากนี้ ทางกรุงเทพมหานครได้นำรถขยะและรถดูดสิ่งปฏิกูลมาจอดไว้ริมถนน ทำให้นักเรียนและครูต้องสูดดมกลิ่นเหม็นเหล่านี้เป็นประจำ ทางโรงเรียนและวัดได้ทำหนังสือถึงเขตแต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแต่อย่างใด

บริเวณสนามของโรงเรียนเป็นสนามเปิด มีถนนผ่านกลางเข้าวัดได้ 3 สาย ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าออกได้ตลอดเวลา บริเวณสนามในปัจจุบันทางวัดได้ปรับปรุงให้เป็นพื้นที่จอดรถ มีรถวิ่งเข้าออกตลอดเวลา ไม่สะดวกในการรักษาความปลอดภัยของนักเรียน ตลอดจนมีพ่อค้าและแม่ค้านำอาหารและขนมเข้ามาจำหน่ายเป็นจำนวนมากซึ่งโรงเรียนไม่มีอำนาจควบคุมได้เนื่องจากเป็นที่ของวัด (ดังแผนที่ที่ 1)

แผนที่ที่ 1 แผนผังแสดงบริเวณที่ตั้งและอาคารสถานที่ของโรงเรียน

ประวัติความเป็นมา

1 สิงหาคม พ.ศ. 2494 กรมสามัญศึกษาได้สร้างอาคารเรียนใหม่แบบ 210 โดยย้ายมาสร้างด้านหน้าวัดจำนวน 2 หลัง โดยขนานกับทางด้านเหนือและด้านใต้ของสนามกว้างประมาณ 200 เมตรเศษ โดยมีความประสงค์จะให้เป็นที่เรียนประถมศึกษาตัวอย่าง เป็นศูนย์กลางของโรงเรียนประชาบาลและโรงเรียนเทศบาล จนกระทั่งเดือนตุลาคม 2494 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนปรับปรุงตามโครงการโรงเรียนปรับปรุงของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2496 กรมสามัญศึกษาได้อนุมัติให้เปิดโรงเรียนอนุบาลขึ้นจนกระทั่ง พ.ศ. 2500 ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่ขึ้นเปิดสอนตั้งแต่ระดับ 1 ถึงระดับ 3 พ.ศ.2505 เทศบาลกรุงเทพมหานครได้ขอจัดตั้งศูนย์เยาวชนสมปิติ สถานที่ตั้งอยู่ใกล้อาคารแบบ 210

1 มีนาคม พ.ศ. 2509 ได้เข้าอยู่ในโครงการโรงเรียนสอปล่ปลายปีเป็นบางชั้นจนถึง พ.ศ. 2513 กรมสามัญศึกษาอนุมัติเงินจำนวน 2,020,000 บาท (สองล้านสองหมื่นบาทถ้วน) สร้างอาคารเรียนแบบ 320 จำนวน 20 ห้องเรียนแทนอาคารเรียนแบบ 210 ด้านเหนือของสนาม 16 มิถุนายน พ.ศ. 2514 อาคารเรียนหลังใหม่แบบ 320 เสร็จเรียบร้อยและใช้เป็นที่เรียนได้ มีการเปิดอาคารเรียนโดยรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (นายระบิล สีตะสุวรรณ) ต่อมาใน พ.ศ. 2518 กรมสามัญศึกษาอนุมัติเงินจำนวน 75,000 บาท (เจ็ดหมื่นห้าพันบาทถ้วน) เพื่อซ่อมแซมและปรับปรุงอาคารเรียนแบบ 210 ด้านทิศตะวันตก และในปีเดียวกัน ได้อนุมัติเงินจำนวน 120,260 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นสองร้อยหกสิบบาทถ้วน) เป็นค่าถมคูคลองและทำท่อระบายน้ำด้านหลังอาคารแบบ 320 เนื่องจากทางวัดได้อนุมัติให้ใช้ที่ดินของวัดเพิ่มเติม

1 เมษายน พ.ศ. 2523 ได้รับการคัดเลือกจากหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ให้เป็นโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ธันวาคม 2527 ได้อาคารเรียนแบบพิเศษ 3 ชั้น (แทนที่อาคารแบบ 210) คิดเป็นเงิน 2,640,000 (สองล้านหกแสนสี่หมื่นบาทถ้วน) และใช้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนได้ จนกระทั่ง พ.ศ. 2540 ได้รับงบประมาณเดินสายไฟฟ้าและติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้าภายในอาคารสมปิติวัดฉนวนดี เป็นเงิน 1,416,950 บาท (หนึ่งล้านสี่แสนหนึ่งหมื่นหกพันเก้าร้อยห้าสิบบาทถ้วน) และได้รับเงินงบประมาณอีก 199,400 บาท (หนึ่งแสนเก้าหมื่นเก้าพันสี่ร้อยบาทถ้วน) สำหรับเปลี่ยนกระเบื้องหลังคาอาคารสมปิติวัดฉนวนดี

26 กรกฎาคม 2543 ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนนาร่อง “โครงการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งทางวิชาการ” ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนสมปิติจัดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนที่อยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 7 โรงเรียน จากสภาพโดยทั่วไปพบว่รอบๆ โรงเรียนสมปิติประกอบด้วย ชุมชนจำนวน 3 ชุมชน วัดสมปิติและศูนย์เยาวชนสมปิติ จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาชุดปัจจุบันตลอดจนคณะครู พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ภายใต้การบริหารงานของผู้บริหารชุดใหม่ประสบ

ความสำเร็จมากกว่าชุดที่ผ่านมา โดยเฉพาะกับวัดซึ่งอยู่ติดและใกล้ชิดกับโรงเรียนมากที่สุด พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร(คนเก่า) กับเจ้าอาวาสไม่เป็นไปในทางที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อทางโรงเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนไม่ค่อยได้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับทางศาสนามากนัก จึงมีผลทำให้ที่ผ่านมาเวลาโรงเรียนจะต้องมีการก่อสร้าง ตกแต่งเพิ่มเติมอาคารเรียนหรือจำเป็นต้องใช้สถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ค่อนข้างเป็นไปในลักษณะไม่สะดวกราบรื่น หรือคล่องตัวเท่าที่ควร

“จากที่เคยถามๆ พวกครูเก่าๆ และคนในชุมชนโดยรอบ พบปัญหาเดียวกันว่า โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนค่อนข้างน้อย มีผลทำให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทรับรู้ หรือช่วยเหลือโรงเรียนไม่เต็มที่นัก หลายๆ ครั้งเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่ โดยเฉพาะกับวัดผู้บริหารคนเก่ากับเจ้าอาวาสไม่ค่อยถึงกันมากนัก อาจด้วยสาเหตุหลายประการจึงทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญเมื่อโรงเรียนจะต่อเติมอาคาร หรือมีกิจกรรมต้องใช้สถานที่ของวัด จะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร”

(ผู้บริหารสถานศึกษา / 22 ก.ย. 2543)

“สมัยก่อนตอนช่วยงานหน้าห้อง ผอ. (คนใหม่) ต้องไปวัดกับ ผอ. จะได้ยิน ผอ. สนทนากับท่านเจ้าอาวาส หนูเคยได้ยินท่านเจ้าอาวาสตำหนิ ผอ. คนเก่าด้วยว่า บริหารงานแล้วโรงเรียนไม่น่าอยู่สกปรก ไม่มีระเบียบ”

(ครูปรานี / 22 ก.ย. 2543)

“กับหัวหน้าศูนย์เยาวชนก็เหมือนกันที่ผ่านมา ไม่ค่อยจะลงรอยกับโรงเรียนเท่าใดนัก ขอความร่วมมืออะไรก็ลำบาก”

(ครูนฤมล / 23 ก.ย. 2543)

จากปัญหาเรื่อง การขาดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา (คนใหม่) ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการสนับสนุนให้ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนโดยรอบอย่างสม่ำเสมอ การบริหารงานแบบ “ถึงลูกถึงคน” ประกอบกับลักษณะของ “ภาวะผู้นำ” และ “นักจิตวิทยา” ของผู้บริหารคนใหม่ในการบริหารงาน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และการริเริ่มโครงการ “สักการะพระคุณเจ้า” โดยการนำคณะครูเข้านมัสการถวายดอกไม้กับท่านเจ้าอาวาสเป็นประจำทุกวันอังคารในช่วงเช้าทำให้ครู เด็ก และพระมีความใกล้ชิดกัน จึงทำให้โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือและการสนับสนุนจากวัดในด้านการบริจาคสถานที่สำหรับใช้ทำสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กเล็ก สนามวอลเลย์บอล และที่จอดรถสำหรับครู โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น จากการสนทนากับคณะครูในโรงเรียนดังนี้

“ผู้บริหารคนใหม่เนี่ยท่านมีจิตวิทยาในการพูด พูดดี พูดนิ่มนวลและน่าเชื่อถือ ท่านไม่กลัวเจ้าอาวาส เวลาที่มีปัญหาใช้การเผชิญหน้ามากกว่าหลบหนี การที่โรงเรียนเข้ากับวัดได้มากเช่นนี้มีผลทำให้เรา (โรงเรียน) ได้สนามเด็กเล่น ได้สนามวอล

เลย์บอล และได้มีที่ให้ครูจอตฤตได้ฟรี ซึ่งแต่ก่อนวัดเขาไม่ให้หรอก เขาเก็บไว้สำหรับทำที่จอตฤตหารายได้เข้าวัด”

(ครูฤดี / 22 ก.พ. 2543)

“เจ้าอวาสชมว่าโรงเรียนเราสะอาดขึ้น ดูเป็นระเบียบ น่ารัก น่าปลอดภัยสำหรับเด็กๆ นักเรียนมีวินัยขึ้น รู้จักกราบไหว้พระ ผู้ใหญ่ รู้จักสวัสดีคู่มือมารยาทขึ้นกว่าเดิมเยอะ”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 26 ก.ย. 2543)

บุคลากรและการบริหารงานของโรงเรียน

บุคลากร

จากสถิติข้อมูลในแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนสมปิติ พบว่า มีบุคลากรทั้งหมด 30 คน เป็นหญิง 29 คน และมีผู้บริหารเป็นชาย 1 คน ประกอบด้วยฝ่ายบริหาร จำนวน 3 คน ครู จำนวน 23 คน ครูจ้างสอนและครูรายเดือน จำนวน 4 คน ครูทุกคนมีวุฒิการศึกษาขั้นต่ำปริญญาตรีทางการศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 4 คน สาขาบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน และสาขาการศึกษาพิเศษ จำนวน 2 คน ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 มีตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 8 จำนวน 2 คน ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษและผู้บริหารสถานศึกษา อายุโดยเฉลี่ยของครูประมาณ 45 ปี มีประสบการณ์ในการสอนประมาณ 23 ปีขึ้นไป รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนบุคลากรในโรงเรียนจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และระดับตำแหน่ง

ตำแหน่ง	เพศ		รวม	ระดับการศึกษา		รวม	ระดับ			รวม
	ชาย	หญิง		ป.ตรี	ป.โท		6	7	8	
1. ผู้อำนวยการโรงเรียน	1	-	1	-	1	1	-	-	1	1
2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน	-	2	2	1	1	2	-	2	-	2
3. อาจารย์	-	23	23	21	2	23	3	19	1	23
4. ครูรายเดือน	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-
5. ครูจ้างสอน	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-
รวม	1	29	30	22	4	26	3	21	2	26

การบริหารงานของโรงเรียน

ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสมปิติ มีบุคคลอยู่ 4 กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายทางการศึกษาในทุกๆระดับ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีหน้าที่สำคัญดังนี้

การบริหารงานของโรงเรียน

ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสมปิติ มีบุคคลอยู่ 4 กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายทางการศึกษาในทุกระดับ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีหน้าที่สำคัญดังนี้

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้แทนองค์กรเอกชน มูลนิธิ และสมาคม จำนวน 3 คน ผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 2 คน ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 2 คน ผู้แทนครู จำนวน 2 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน มีหน้าที่ศึกษานโยบาย แผนการจัดการศึกษาของชาติ แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการให้เข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อให้มองเห็นทิศทางการจัดการศึกษาของชาติและของโรงเรียน สสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นของโรงเรียน จัดลำดับความสำคัญและความรุนแรงที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพัฒนา ตลอดจนการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อวางแผนปรับปรุงโรงเรียนให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นและสนองนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และแนวทางการปฏิรูปการศึกษา นอกจากนี้ ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ และรับทราบความก้าวหน้า อุปสรรค ปัญหาและให้ความเห็นชอบต่อผลงานของโรงเรียน อีกทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน และผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน จัดว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาโดยบริหารงานให้เกิดความเรียบร้อยและบังเกิดผลดีตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยมีขอบข่ายงาน 6 ด้าน คือ งานวิชาการ งานธุรการและการเงิน งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยบริหารงานให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน โครงการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยทำการศึกษาวิเคราะห์นโยบายของหน่วยเหนือ กำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจนให้ผู้ถือปฏิบัติเข้าใจตรงกันและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง โดยกำหนดกรอบแผนงาน โครงการ กิจกรรมตามนโยบายข้างต้น และกำหนดมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ ในรูปของคณะกรรมการ อนุกรรมการ คณะทำงาน หรือเป็นรายบุคคลทุกขั้นตอนของนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม โดยสามารถควบคุม ตรวจสอบ ติดตามงานได้ทุกกระยะทุกขั้นตอนจนกว่างานนั้นจะสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ สามารถพัฒนางานด้วยการกระตุ้น เร่งรัด ให้ผู้รับผิดชอบแผนงานโครงการ กิจกรรม ดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด ตลอดจนมีความสามารถในการบริหารงานโดยควบคุม กำกับ ติดตามเพื่อช่วยแก้ปัญหา พัฒนางานและสร้างขวัญ กำลังใจ เพื่อให้งานนั้นเป็นไปตามแผน มีการประเมินผล รายงานและประชาสัมพันธ์ บริหารงานให้สอดคล้องและสนองความต้องการของ ชุมชน นอกจากนี้ยังปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้สำเร็จลุล่วงได้

ครู - อาจารย์ จำนวน 23 คน นอกจากนี้ มีครูจ้างสอนและครูรายเดือนอีก จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของราชการ รักษาจรรยาบรรณ มารยาทและวินัยตามระเบียบประเพณีครู สามารถประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ นอกจากนี้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย การปฏิบัติตามเป้าหมาย นโยบาย แนวปฏิบัติ ที่ระบุไว้ในจุดเน้นและแผนยุทธศาสตร์ของธรรมนูญโรงเรียนให้บังเกิดผลอบรมสั่งสอน ผักฝัน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้อง ดึงมาให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ สามารถพัฒนาตนให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการเรียนการสอนแนวใหม่โดยยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการติดตามและประเมินผลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายจนสามารถรายงานผลการเรียนของนักเรียน ต่อนักเรียนและผู้ปกครองด้วยความชัดเจนเที่ยงตรง ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพครู ไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและใช้ให้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์แก่ตนเองโดยมิชอบ

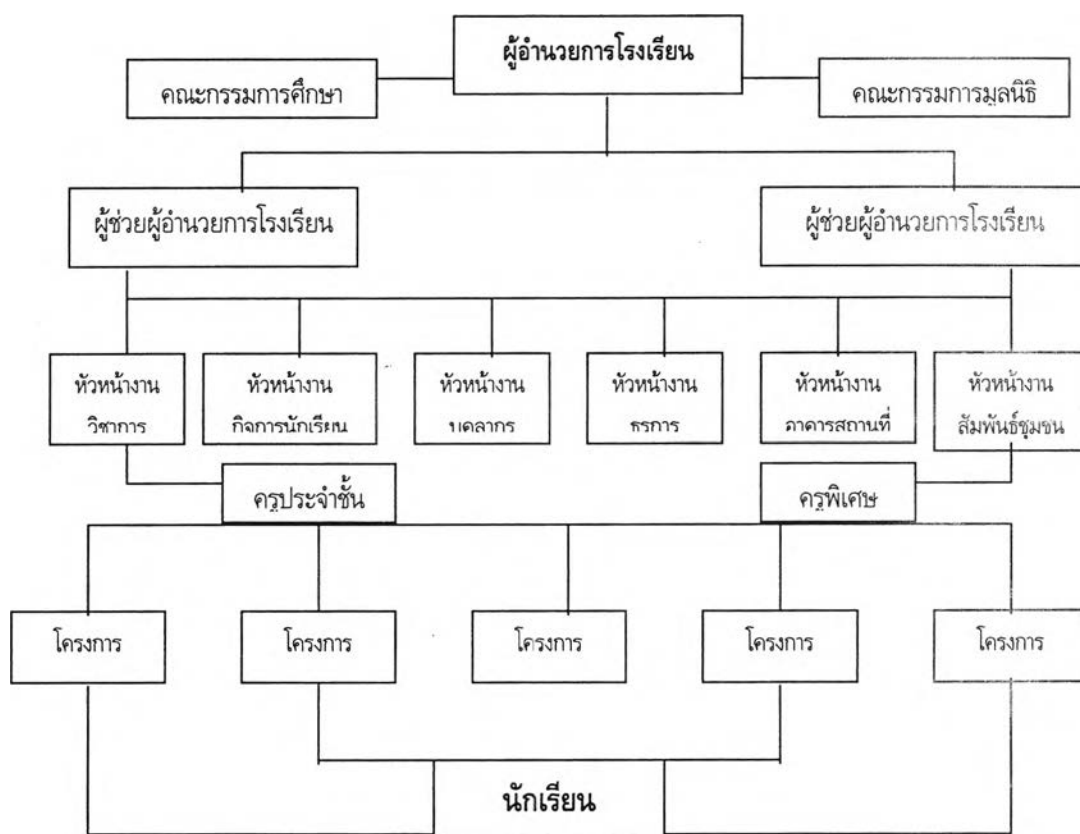
ผู้ปกครองและชุมชน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาทำหน้าที่กำกับส่งเสริม และสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาโดยศึกษา ทำความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ และของโรงเรียนให้เข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้ง รับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษา เล่าเรียน ค่าธรรมเนียมต่างๆ อุปกรณ์การเรียนและเครื่องแต่งกายตามระเบียบที่ทางโรงเรียนกำหนด มีหน้าที่ร่วมมือกับโรงเรียน กวดขัน ควบคุมความประพฤติและพฤติกรรมการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน สร้างความสัมพันธ์โดยติดต่อกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้รับทราบความก้าวหน้าและปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติของบุตรหลาน ตลอดจนให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุนกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนานักเรียน โรงเรียน ทั้งกำลังกาย กำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์

ในทุกๆ ปีการศึกษา โรงเรียนจะมีการวางแผนงานประจำปีซึ่งเรียกว่า “แผนปฏิบัติการประจำปี” โดยสาระในแผนประกอบด้วย ภาพรวมของโรงเรียน วิสัยทัศน์ของโรงเรียน ครูที่ต้องการในอนาคต ทำเนียบผู้บริหารและคณะครู แผนภูมิการบริหารงานทั่วไป แผนภูมิการจัดบุคลากร และแผนงานหลัก ซึ่งมีรายละเอียดของงานและโครงการทั้ง 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานสัมพันธ์ชุมชน และโครงการพิเศษ

จากการศึกษาเอกสารพบว่า โรงเรียนสมปิติมิมีแผนปฏิบัติงานของโรงเรียนทุกปี มีคณะกรรมการการศึกษา 15 คน คณะกรรมการมูลนิธิ 20 คน ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาโดยจัดให้มีงานและโครงการต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานทั้ง 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานสัมพันธ์ชุมชน และโครงการพิเศษ และในปีการศึกษา 2543 มีทั้งหมด 14 โครงการ มีโครงการใหม่เกิดขึ้น 7 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนางานวิชาการ เรียนรู้ใน

โลกกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่ายพัฒนาจิตพิสัย เสริมสร้างวินัยนักเรียน หน้าห้องนำมองในท้องน้ำเรียน และครอบครัวใหม่สายใยรัก ดั่งแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน

แนวการจัดการศึกษา

โรงเรียนสมปิติ มีการจัดการศึกษาใน 2 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และยังมีการศึกษาพิเศษเรียนร่วม ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ยึดหลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540 และแนวทางในการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนระดับประถมศึกษายึดหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2533) มีรายละเอียดดังนี้คือ

1. ระดับก่อนประถมศึกษา โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี เป็นการจัดในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่เด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของ

แต่ละบุคคลเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีทั้งหมด 4 ห้องเรียน คือ อนุบาล 1 จำนวน 2 ห้องเรียน และอนุบาล 2 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 110 คน

2. **ระดับประถมศึกษา** โรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีหลักการสำคัญคือ เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติโดยมีเป้าหมายร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นและครองชีวิตอย่างสงบสุข มีทั้งหมด 12 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 430 คน

3. **การศึกษาพิเศษ** โรงเรียนสมมติจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม รับผิดชอบเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนได้ (Edncable Mentally Retarded) และเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญาที่ฝึกอบรมได้ (Trainable Mentally Retarded) ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบัน (พ.ศ.2541) ขยายถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จัดในรูปแบบการเรียนร่วมบางเวลาและเรียนร่วมเต็มเวลาตามแต่ความพร้อมของเด็กแต่ละคน มุ่งพัฒนาทักษะทุกด้าน มีหลักการสำคัญคือ เด็กที่มีความต้องการพิเศษควรมีสิทธิได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กปกติ โดยจะต้องเหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็กเหล่านี้ ทั้งนี้ต้องได้รับการเตรียมความพร้อมเช่นเดียวกับเด็กปกติ ให้การศึกษาการสอนเป็นรายบุคคล เด็กแต่ละคนมีแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มุ่งพัฒนาเด็กให้ช่วยตนเองและปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับเด็กปกติมากที่สุด และสนับสนุนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการช่วยจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน มีการจัดการเรียนการสอนจำนวน 4 ห้องเรียน และมีนักเรียนทั้งหมด 37 คน

ตารางที่ 6. จำนวนห้องเรียนและนักเรียนจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับ ห้อง/นักเรียน	ก่อนประถมศึกษา		การศึกษาพิเศษ			ประถมศึกษา					
	อนุบาล 1	อนุบาล 2	เตรียมความพร้อม	ป.1	ป.2	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
ห้อง	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2
นักเรียน	50	60	22	10	5	70	70	70	74	74	74

ที่มา : แผนปฏิบัติการกลุ่มโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2543

ครูและการจัดการเรียนการสอน

จากการสังเกตของผู้วิจัยและจากการสอบถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ คณาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร หรือแม้แต่ “ครู” ในโรงเรียนสมมติ พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและมีความพอใจที่จะมีพฤติกรรมการทำงานแบบเดิมๆ โดยเฉพาะ “ด้านการสอน” และเมื่อมีกระแสของการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น ประกอบกับโรงเรียนได้ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ (คนใหม่) ซึ่งเพิ่งจะมาบรรจุลงตำแหน่งบริหารที่โรงเรียนสมมติเป็นแห่งแรก มีความสนใจและพยายามบุกเบิกงานทางด้านวิชาการให้แก่ครูในโรงเรียนอยู่ตลอดเวลาแต่เป็นเพราะประสบการณ์ในตำแหน่งบริหารที่ไม่มากและประกอบกับมีอายุน้อย จึงทำให้ครูบางคนรู้สึกอึดอัดที่จะต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะช่วงแรกๆ ประมาณต้นปีการศึกษา 2543 นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านวิชาการของครูอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ช่วยวิชาการคนใหม่พยายามจะพัฒนาครูให้มีคุณภาพมากขึ้น และได้นำเอารูปแบบการบริหารงานจากโรงเรียนเดิมซึ่งเคยเป็นครูมาก่อน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ของกลุ่มที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จในเรื่องการจัดการเรียนการสอนมาพัฒนาและปรับปรุงใช้กับโรงเรียนสมมติ จากการสนทนากับครูหลายๆ คนได้ความว่า

“ตั้งแต่ ผช. วิชาการคนใหม่มาอยู่มีงานให้ครูทำมากขึ้น เป็นงานเรื่องการสอน เช่น เขียนแผนการสอนที่มีบันทึกหลังการสอน การทำบันทึกการสอนรายวัน บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เท่าที่เห็นดูเหมือนว่าจะพัฒนาเองบางส่วน และบางส่วนที่นำรูปแบบมาจากโรงเรียนที่เขา (ผู้ช่วยวิชาการ) เคยอยู่มาก่อนและเป็นโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการสอน บางทีเราก็มาคิดว่าบางเรื่องที่ทำให้ทำมันมากเกินไป บางเรื่องก็ไม่เหมาะกับสภาพของโรงเรียนเราแต่ก็ต้องทำ”

(ครูฤทัย / 23 ส.ค. 2543)

“ครูหลายคน เขาพูดว่า ให้ทำอะไรอย่างก็เป็นเรื่องดี เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องหน้าที่ครูทั้งนั้น แต่ต้องดูความพร้อม ต้องค่อยๆ ปรับเปลี่ยน ครูที่นี้ยังมีลักษณะสบายๆ แบบเดิม ก็คงรู้สึกอึดอัดบ้างที่อยู่ ๆ ก็ต้องลุกขึ้นมาทำโน่น ทำนี่”

(ครูปรานี / 27 ก.ย. 2543)

“เท่าที่ดูๆ ฝ่ายบริหารพยายามนำรูปแบบหรือวิธีการจากโรงเรียนอื่นมาใช้แต่อาจจะลืมมองไปว่า สภาพของโรงเรียนเรากับโรงเรียนอื่นมันแตกต่างกันมาก เด็กก็แตกต่างกันคุณภาพผู้เรียนไม่ต้องพูดถึง เราไม่มีโอกาสเลือกเด็กมากนัก ดังนั้นบางทีครูก็ไม่สามารถเป็นไปตามที่คาดหวังได้ทันใจ”

(ครูฤดี / 25 ก.ค. 2543)

จากการสัมภาษณ์ฝ่ายบริหารพบว่า ถึงแม้ครูโดยส่วนมากจะยังมีพฤติกรรมการสอนแบบเดิมๆ อยู่ คือ เน้นครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน แม้ว่าจะได้รับการอบรมมามากเท่าใดก็ตามนั้น แต่ก็ยังมีครู

บางส่วนที่ได้พยายามเปลี่ยนแปลงและพัฒนาปรับปรุงการทำงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะครูที่สอนการศึกษาพิเศษ จะสนใจพัฒนาการสอนของตนมากกว่าการศึกษาระดับอื่นๆ ทั้งนี้ อาจจะสามารถมาจากครูที่สอนการศึกษาพิเศษ จำนวน 2 ใน 3 คน จบการศึกษาระดับปริญญาโททางการศึกษาพิเศษมาโดยเฉพาะ และส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่ามีจำนวนนักเรียนที่ดูแลน้อยห้องหนึ่งมีนักเรียนไม่เกิน 10 คน ทำให้ครูสามารถพัฒนาการสอนของตนได้มากกว่าระดับชั้นอื่นที่ต้องดูแลเด็กห้องเรียนละ 30 - 35 คน

การปฏิบัติงานสอนของครูในโรงเรียนเฉลี่ยคนละ 18 - 22 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ครูทุกคนมีงานอื่นนอกเหนือจากงานสอน เช่น งานธุรการ งานพัสดุ งานการเงิน งานสหกรณ์ ซึ่งเป็นไปตามปกติของครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยทั่วไป และจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูโดยทั่วไปพบว่า ครูมีพฤติกรรมการสอนที่เน้น "ตัวครู" เป็นหลัก บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมากนัก กิจกรรมกลุ่มในการเรียนมีค่อนข้างน้อย ครูมักใช้วิธีสอนแบบ "บอกความรู้" มากกว่า "แสดงความคิด" ให้ผู้เรียนได้คิดตามหรือคิดแตกต่างไปจากครู สื่อการเรียนการสอนเป็นสื่อประเภท "แบบเรียน" จากการสังเกตและพูดคุยพบว่า แม้ว่าครูจะได้รับการอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพตามที่โรงเรียนจัดส่งไปอบรมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนก็ตาม แต่เมื่อครูกลับมาปฏิบัติงานในภาวะปกติ ก็พบว่า ครูส่วนมากยังไม่ได้นำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร สาเหตุเนื่องมาจากการขาดการติดตามอย่างเป็นระบบจากฝ่ายบริหารนั่นเอง และอีกประการหนึ่ง ครูยังไม่เห็นความสำคัญและยังรู้สึกว่ามีภาระงานต่างๆ มากมาย ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามที่ได้รับอบรมมา แม้จะรู้ว่าความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมีประโยชน์มากก็ตาม

*"เราพบว่า แม้ครูจะไปอบรมมามากมายก็ตาม แต่ทำไมเด็กของเราก็ยังมีความ
ผลสัมฤทธิ์ไม่ได้ขึ้นเท่าที่ควรจะเป็น สาเหตุหนึ่งที่เรพบก็คือ ครูยังสอนแบบเดิมๆ
อยู่ ยังไม่ค่อยเห็นกิจกรรมหลากหลายในห้องเรียนมากนัก ส่วนหนึ่งมาจากการที่
เรา (ฝ่ายบริหาร) ไม่ได้ติดตามดูแลเขา เนื่องจากเวลาไปอบรม เรา (ฝ่ายบริหาร)
ไม่ได้ไปด้วย เราไม่รู้ว่าเขาได้รับความรู้เรื่องอะไรบ้าง แล้วเขาทำจริงครบถ้วนตาม
กระบวนการหรือไม่ เราจับทราบแค่เขาเขียนรายงานภายหลังการอบรม นี่เป็นเหตุ
หนึ่งที่เราจะต้องรีบแก้ไขโดยด่วน"*

(ผู้บริหาร / 28 ก.ย. 2543)

ปัจจุบัน "วัฒนธรรมการสอนพิเศษ" เป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่พบเห็นได้ ในโรงเรียนทั่วไป โรงเรียนสมมติเป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่จัดให้มีการสอนพิเศษตอนเย็น ในช่วงการบริหารงานของผู้บริหารชุดก่อนๆ โรงเรียนจะไม่เกี่ยวข้องกับการสอนพิเศษของครูปล่อยให้ครูดำเนินการสอนพิเศษและคิดค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด พบว่า "ครูประจำชั้น" จะมีโอกาสได้สอนพิเศษเด็กในชั้นเรียนของตน ครูมีรายได้พิเศษเดือนละหลายพันบาท ทำให้ครูพิเศษที่ไม่ใช่เป็นครูประจำชั้นไม่มีรายได้ในส่วนนี้ เป็นผลให้เกิดความไม่ยุติธรรมและเป็นปัญหาคาใจกันอยู่ จนกระทั่งปีการศึกษา 2543 โรงเรียนจึงได้ดำเนินการจัดสอนพิเศษแก่เด็กเอง โดยฝ่ายบริหารและคณะครูได้เข้ามาร่วมกันรับรู้และวางแนวทางตลอดจนจัดสรรจำนวนชั่วโมงสอนพิเศษและกำหนดค่าใช้จ่ายในการเรียน

แก่ครูทุกคนในโรงเรียนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยกำหนดให้มีการสอนพิเศษตอนเย็นแก่เด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และให้สอนสัปดาห์ละ 4 วัน ทั้งนี้จะไม่มีการสอนพิเศษในวันศุกร์ เนื่องจากเป็นวันที่โรงเรียนกำหนดไว้เพื่อใช้สำหรับการประชุมวิชาการแก่คณะครูในโรงเรียน การสอนพิเศษจะสอนวันละ 1 - 1 ชั่วโมง 30 นาที เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 14.30 - 16.00 น. โดยประมาณ ซึ่งคิดค่าเล่าเรียนคนละ 300 บาทต่อเดือน และจำนวนเงินดังกล่าวจะถูกหักเข้า สวัสดิการของโรงเรียนประมาณ 10% โดยกำหนดให้ครูประจำชั้นสอน 3 วัน และครูพิเศษสอน 1 วัน โดยครูพิเศษต้องสอนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งทำให้ครูรู้สึกถึงความเป็นธรรมมากขึ้น จากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้บริหารและครู ดังนี้

“แต่ก่อนครูต่างคนต่างสอน ใครสอนได้เท่าไรก็เก็บเท่านั้น โรงเรียนไม่ยุ่งเกี่ยวกับ
ด้วย แต่เรามาคิดดู ครูทุกคนก็เหนื่อยเหมือนกัน ควรจะแบ่งปันกัน เพราะไม่
ใช้ความผิดของคนที่ไม่ใช่ครูประจำชั้น เขาจึงไม่มีโอกาสสอนพิเศษ”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 3 ส.ค. 2543)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การสอนพิเศษตอนเย็นของครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะมีเด็กสมัครเรียนต่อห้องเป็นจำนวนมาก บางห้องมีเด็กเรียนครบ 100% แต่ในเด็กโตตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้นไปจะมีเด็กเรียนค่อนข้างน้อยไม่เกิน 50% ของจำนวนนักเรียนแต่ละห้อง จากการสัมภาษณ์ครูพิเศษพบว่า การสอนพิเศษที่จัดกันในทุกวันนี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ได้แก่ การตกลงกันไม่ได้ระหว่างครูพิเศษและครูประจำชั้น เนื่องจากในบางครั้งที่มีการแลกวันสอนกัน ซึ่งครูพิเศษบางคนติดธุระหรือต้องไปราชการตรงกับวันที่ต้องสอนก็จะไม่สามารถสอนชดเชย หรือแลกวันกับครูประจำชั้นได้ เนื่องจากครูประจำชั้นไม่ยอม ซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งนี้เพราะการจ่ายค่าตอบแทนจะคิดตามชั่วโมงที่ครูเข้าสอนเท่านั้น อีกปัญหาหนึ่งคือ การจ่ายค่าตอบแทนไม่เป็นไปตามความเป็นจริง เนื่องจากครูประจำชั้นจะเป็นผู้เก็บเงินค่าสอนพิเศษแก่เด็กในแต่ละเดือนแล้วส่งมอบให้ฝ่ายบริหารจัดการเงินแก่ครูที่สอนพิเศษ แต่กลับพบว่า ในความเป็นจริงแล้วมีครูบางคนนำส่งเงินให้ฝ่ายบริหารไม่ครบตามจำนวนเด็ก เนื่องจากเก็บได้ไม่ครบ แต่ภายหลังที่สามารถเก็บเงินได้เพิ่มมากขึ้นกลับไม่ได้แจ้งให้ฝ่ายปกครองทราบ และเก็บเงินส่วนเกินไว้เองโดยไม่ได้มีการจัดสรรให้แก่ฝ่ายใดเพิ่มขึ้น

“เราสอนพิเศษ เราเห็นว่าเด็กเรียนพิเศษก็คนกันบ้าง อยู่ แต่เวลาได้เงินกลับไม่ได้
เท่าที่เป็นจริง ครูหลายๆ คนเขาก็รู้ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร”

(ก3 / 27 ธ.ค. 2542)

“เรื่องแบบนี้ที่ว่า มันอยู่ที่ “ใจ” เรียกว่า “เกมวัดใจ” ได้เลย ถ้าเป็นเราถ้าเราเก็บ
เงินจากเด็กได้เพิ่มในภายหลัง เราก็ต้องแบ่งซิเพราะมันคือ ความจริง”

(ครูพเยาว์ / 27 ธ.ค. 2542)

“บางที่เราติดธุระหรือต้องไปราชการหลายวัน เราก็บอกเขาว่าขอแลกวันหรือขอ สอนติดกันเลยได้ไหม แล้วให้เขาไปสอนอาทิตย์ถัดไป ปรากฏว่าเขาไม่ยอม ไม่ ยอมแล้วทำไมละ เราก็ต้องยอมไป เพราะถ้าเราไม่สอนเขาก็สอนเอง นั่นหมายถึง รายได้ที่จะเพิ่มมากขึ้นสำหรับเขา”

(ครูสุขใจ / 28 ธ.ค. 2542)

ผู้วิจัยพบว่า การสอนพิเศษของครูในตอนเย็นเป็นการสอนพิเศษที่ต่อเนื่องจากการเรียนในช่วงปกติ หรือเป็นการใช้เวลาเพื่อให้นักเรียนทำการบ้าน หรืองานที่ครูมอบหมายแล้วยังไม่เสร็จการสอนเพื่อ “ซ่อม” หรือ “เสริม” ไม่พบเห็นมากนัก หรือถ้ามีเป็นการให้กำบ้านแก่เด็ก โดยเขียนโจทย์บนกระดาน แต่การจัดทำเป็น เอกสารพิเศษไม่ค่อยมีมากนัก เด็กที่เรียนดีอยู่แล้วก็ได้มีโอกาสทำการบ้านเพิ่มเติม แต่ไม่ค่อยมีกิจกรรมเสริม พิเศษให้ ส่วนเด็กที่เรียนอ่อน การเรียนพิเศษ คือ “การขยายเวลาเรียนปกติ” ให้ออกไปนั่นเอง

ครูกับการพัฒนาวิชาชีพ

พฤติกรรมการใช้ชีวิตของครูในโรงเรียนสมปิติ มีลักษณะความสัมพันธ์แบบต่างคนต่างอยู่ ต่างคน ต่างทำงานของตน แม้จะเป็นการสอนในระดับชั้นเดียวกันซึ่งมีอยู่แค่ชั้นละ 2 ห้อง ก็ยังพบว่า การเอื้อ ประโยชน์ร่วมกันยังไม่ชัดเจนนัก การพัฒนาวิชาชีพของครูจึงเป็นไปในลักษณะ “ตัวใครตัวมัน” ขาดการพัฒนา ในรูปของ “กลุ่มกัลยาณมิตร” อย่างชัดเจน และจากการสังเกตพบว่า ครูส่วนมากสนใจพัฒนาวิชาชีพของตน ด้วยการอ่าน ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เอกสาร วารสาร หรือบทความทางวิชาการเป็นส่วนน้อยและพบว่า ที่ห้องวิชาการกลับไม่ค่อยมีครูสนใจมานั่งอ่าน ค้นคว้า หรือหยิบยืมเอกสารไปใช้ แม้แต่ห้องสมุดโรงเรียนก็ พบว่า ครูขาดการสนใจในการอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับวิชาชีพ จะมีก็แต่อ่านหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารมากกว่า

การพัฒนาวิชาชีพของครูโรงเรียนสมปิติ จึงปรากฏในรูปของการอบรม “ตามโควต้า” ที่หน่วยเหนือ จัดอบรมให้ โดยที่ผ่านมาครูทุกคนจะได้รับการพัฒนาในวิชาชีพอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และพบว่า การนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังมีไม่มากนัก

“เราสังเกตดูครูหลายๆ คนยังเหมือนเดิม ครูหลายๆ คนเคยเป็นอย่างไรก็เป็น แบบนั้นคงเส้นคงวาตลอด ไม่เคยส่งแผนการสอนก็ไม่ส่งอย่างสม่ำเสมอ เราก็ ต้องคอยติดตาม”

(ผู้ช่วย / 7 ม.ค. 2543)

“บางที่เราส่งไปอบรมวิชาละ 1 คน เขาไม่มีเพื่อน เราก็ไม่รู้ว่่าเนื้อหาอบรมเขามีราย ละเอียดอะไรบ้าง ครูเราทำได้ครบหรือไม่ กลับมาแล้วเขาก็ดูได้ไม่ครบ เป็น ปัญหาเหมือนกัน เราไม่สามารถรับรู้เลย เพราะเราก็ไม่ได้อบรมกับเขา”

(ผู้บริหาร / 8 ก.พ. 2543)

“มีครูบางคนไปอบรมบ่อยมาก แต่ก็ยังเห็นเขาสอนเหมือนเดิม อบรมมาตั้งเยอะแยะไม่เห็นจะเปลี่ยนแปลง อาจจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารไม่ได้ติดตามดู ไม่มีการติดตาม ตรวจสอบใกล้ชิดทำหรือไม่ทำ ไม่มีผลอะไร อีกอย่างเป็นส่วนหนึ่งของตัวครูเองจะทำหรือไม่ทำมากกว่า”

(ครูรัชเกล้า / 23 ก.พ. 2543)

ปัญหาการพัฒนาวิชาชีพของโรงเรียนสมปิติ ในเรื่องของการกำกับติดตามดูแลครูให้นำผลการอบรมมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ฝ่ายบริหารได้รับดำเนินการแก้ไข โดยในปีการศึกษา 2544 นี้ จะมีการพัฒนาวิชาชีพแก่ครูในโรงเรียน 2 แนวทาง คือ การอบรมตามที่หน่วยเหนือแจ้งมา และการอบรมโดยโรงเรียนเป็นผู้จัดให้เองด้วยการใช้วิทยากรจากภายในและภายนอกสำนักงาน

“เราจะจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูโดยจัดขึ้นที่โรงเรียน เปิดเทอมหน้านี้เราจะอบรมเรื่องทำแผนการสอน การทำสื่อการสอน การใช้คอมพิวเตอร์ แก่ครูในโรงเรียนจัดที่โรงเรียน เรา (ผู้บริหาร) เข้าอบรมด้วย เราก็จะรู้ว่าเขาทำหรือไม่ทำ ทำได้มากน้อยแค่ไหนติดตามได้ใกล้ชิด ทำเป็นกลุ่มๆ ภาพรวมไปทั้งโรงเรียน ซึ่งคงจะดีกว่าส่งครูออกไปอบรมนอกโรงเรียน ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษานั่งอยู่ในโรงเรียน”

(ผู้บริหาร / 30 ก.ย. 2543)

ที่ผ่านมามีพบว่า ครูโรงเรียนสมปิติส่วนมากไม่ค่อยกล้าสมัครเข้ารับการประกวดหรือคัดเลือกตามหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น โดยให้เหตุผลสั้นๆ ว่า “ไม่พร้อม” “ยังไม่ได้รวบรวมผลงาน” “ไม่มีเวลา” หรือ “อายุมากแล้ว” แต่จริงๆ แล้วกลับพบว่า ครูรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสามารถเท่าเทียมกับครูโรงเรียนอื่นๆ จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจ

“จริงๆ แล้วไม่ใช่เหตุผลอะไรหรอก เหตุผลเดียวรู้สึกว่าคุณเองไม่เก่ง จึงทำให้ไม่มั่นใจในตนเองมากกว่า เราเคยยื่นคะแนนอย่างไร เขาก็ไม่ส่งผลงาน ไม่เอา”

(ผู้บริหาร / 30 ก.ย. 2543)

“เราสังเกตดูเวลาครูของเราไปประชุมร่วมกับคนอื่นจะไม่ค่อยกล้าพูดหรือแสดงความคิดเห็นมากนัก อาจจะเป็นเพราะว่าโรงเรียนเราเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก และที่ผ่านมามีเด็กของเราที่อยู่ในอันดับท้ายๆ ของกลุ่ม อาจเป็นสาเหตุทำให้ครูไม่มั่นใจก็ได้ ซึ่งจริงๆ ไม่ใช่ความผิดของครูเลย สาเหตุมาจากหลายประการทั้งเด็ก ทั้งครู ทั้งโรงเรียน”

(ผู้ช่วย / 3 ส.ค. 2543)

สภาพครอบครัวของผู้เรียน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเด็กในโรงเรียนสม.ปิติ พบว่า เด็กส่วนมากมีปัญหาทางด้านครอบครัว ได้แก่ ผู้ปกครองแยกทางกัน เด็กอาศัยอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบางคนต้องอาศัยอยู่กับคนอื่นทั้งที่เป็นญาติและไม่ใช่ญาติ จึงมีส่วนทำให้เป็นเด็กขาดความอบอุ่น และเป็นเด็กมีปัญหา จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า มีเด็กนักเรียนบางคนชอบมานอนหลับเป็นประจำในห้องเรียน ในช่วงเวลาเช้า และจากการพูดคุยกับครูประจำชั้นพบว่า การที่เด็กต้องมานอนหลับเนื่องจาก ต้องทำงานกลางคืนโดยทำหน้าที่เก็บค่าเช่าโต๊ะสนุ๊กของญาติที่เด็กพักอาศัยอยู่ด้วย

“พ่อแม่เด็กเล็กกัน เด็กอยู่กับพ่อ ต้องหาเลี้ยงดูแลตัวเอง พ่อก็ไม่ค่อยใส่ใจเท่าไร
แค่เด็ก ป.1 นะ เขาไม่ชอบมาโรงเรียน เรากำลังติดต่อมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือเขาอยู่”

(ครูสมศรี / 25 ม.ค. 2543)

“เขาเป็นเด็กน่าสงสาร ดีว่าเป็นเด็กผู้ชาย ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงคงแย่ พ่อแม่เขาเล็ก
กันต่างคนต่างมีครอบครัวใหม่ ทิ้งให้เด็กอาศัยอยู่กับญาติ เด็กมีหน้าที่ต้องช่วย
เก็บเงินโต๊ะสนุ๊กกว่าจะได้นอนก็เลยเที่ยงคืนไปแล้ว เราก็ต้องให้เขานอนในห้อง
เรียน เผลอเป็นหลัก ทำไม่ได้ละ”

(ก2 / 14 ก.พ. 2543)

บ่อยครั้งพบว่า เมื่อโรงเรียนขอความร่วมมือกับผู้ปกครองให้มาประชุมหรือรับทราบปัญหา มักจะขาดความร่วมมือ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องจากสภาพฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองค่อนข้างมีฐานะไม่สู้ดีนัก ส่วนมากมีอาชีพรับจ้างรายวัน ค่าขาย จะมีที่รับราชการ รัฐวิสาหกิจ ก็มักจะเป็นข้าราชการระดับกลางๆ ไม่ใช่ตำแหน่งสูงๆ หรือประกอบธุรกิจค้าขายส่วนตัวมีน้อยมาก ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยสู้ดี ประกอบกับการศึกษาของผู้ปกครองที่ไม่สูงนัก ความสำคัญของผู้ปกครองจึงอยู่ที่ “ปากท้อง” ของครอบครัวมากกว่าเรื่อง “การศึกษา” ของบุตรหลาน อีกทั้งผู้ปกครองคิดว่า โรงเรียนมีหน้าที่ต้องดูแลบุตรหลานของตนให้ได้อยู่แล้ว

“ไม่ใช่ไม่ยอมมานะ แต่เรารับจ้างกินค่าแรงรายวันเขา ถ้าหยุดก็ไม่มีเงินนะซี อีก
อย่างลูกโตแล้วก็คงจะมาบอกเราได้อ ถ้าไปโรงเรียนเสียเวลาทั้งวัน”

(ผู้ปกครอง / 14 ก.ย. 2543)

“พ่อแม่เด็กในหลายๆ คนยังไม่ค่อยให้ความสนใจร่วมมือกับโรงเรียน มีหนังสือไปถึง
หลายๆ ครั้ง ก็ไม่ยอมมาพบครู มาแค่ส่งหน้าโรงเรียนพอเห็นครูก็รีบเดินออกไป”

(ผู้บริหาร / 29 ก.ย. 2543)

คุณภาพของผู้เรียน

จากสภาพครอบครัวดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมีผลทำให้เด็กขาดความพร้อมในหลายๆ ด้าน จึงทำให้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้เด็กมีคุณภาพการศึกษาไม่เป็นไปในลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านวินัยของเด็ก พบว่า เด็กมีพฤติกรรมด้านลบรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อาทิเช่น มีความก้าวร้าว พุดจาหยาบคาย และขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ฝ่ายบริหารต้องรีบดำเนินการแก้ไขก่อนปัญหาอื่นๆ จึงริเริ่มให้มีโครงการเกี่ยวกับเรื่องวินัย คุณธรรมและจริยธรรมเป็นอันดับแรก

นอกจากนี้ พบว่าในรอบหลายปีที่ผ่านมาคุณภาพของผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมมีระดับคะแนนต่ำ เมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ ที่อยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับคะแนนต่ำอยู่ในทั้ง 3 กลุ่มวิชา ได้แก่ วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของโรงเรียน จำแนกตามกลุ่มวิชาประจำปีการศึกษา 2542 - 2543

ระดับ กลุ่ม	ภาษาไทย		ลำดับที่	คณิตศาสตร์		ลำดับที่	สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต		ลำดับที่	การงานพื้นฐานอาชีพ		ลำดับที่	สร้างเสริมลักษณะนิสัย		ลำดับที่	ประสบการณ์พิเศษ		ลำดับที่
	X̄	SD		X̄	SD		X̄	SD		X̄	SD		X̄	SD		X̄	SD	
ป. 1	72.95	14.11	7	75.71	13.36	6	76.99	10.37	7	85.49	10.90	6	78.68	11.31	7	-	-	-
	72.72	14.80	7	70.51	15.78	7	78.09	13.29	7	84.03	6.46	4	86.04	7.85	5	78.45	15.11	6
ป. 2	85.75	11.12	3	87.57	10.96	2	85.93	7.64	3	76.78	7.68	7	86.09	5.54	3	-	-	-
	80.21	13.65	6	77.37	14.95	7	76.63	9.25	6	84.45	6.74	5	87.86	6.84	4	78.89	20.64	7
ป. 3	74.65	12.70	7	76.49	13.7	7	74.4	14.27	7	76.66	7.68	7	77.50	5.96	7	-	-	-
	75.83	12.11	7	82.70	13.33	4	74.42	13.30	7	79.83	6.90	6	74.97	7.26	7	75.58	16.19	2
ป. 4	76.62	10.72	6	84.26	10.07	3	72.49	9.93	7	77.62	9.96	5	82.45	6.87	6	-	-	-
	76.52	8.73	4	81.27	10.36	4	75.35	8.47	6	79.35	5.91	5	82.52	5.47	6	71.54	11.24	4
ป. 5	69.13	9.91	7	70.11	11.83	7	67.89	10.76	7	73.87	8.66	7	80.46	8.67	6	71.83	11.21	7
	66.82	12.57	7	68.18	10.86	7	68.22	10.47	7	83.57	7.16	2	80.95	5.60	5	69.58	13.94	6
ป. 6	68.75	9.17	7	69.98	13.22	5	66.88	9.23	7	81.73	8.16	4	77.58	11.96	7	70.32	11.86	6
	68.22	10.85	7	65.80	10.24	7	63.87	10.27	7	83.18	5.91	3	78.05	5.63	7	67.57	12.60	7

หมายเหตุ :

ปีการศึกษา 2542

ปีการศึกษา 2543

จากการสังเกตและสนทนากับฝ่ายบริหาร และคณะครูพบว่า สาเหตุที่คุณภาพของผู้เรียนโรงเรียนสมปิติ มีคุณภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต่ำ น่าจะมาจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ประการแรกคือ “ตัวเด็กเอง” เด็กที่โรงเรียนรับเข้ามาในแต่ละปี เป็นเด็กที่อยู่ในชุมชนโดยรอบ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีคุณภาพชีวิตไม่ดีนัก มีปัญหาเรื่องยาเสพติด การพนัน และเป็นแหล่งมั่วสุม อีกทั้งเป็นเด็กที่ไม่สามารถสอบเข้าที่อื่นได้ หรือพูดง่ายคือ “เหลื่อเลือก” ประการที่สองคือ “สภาพครอบครัว” พบว่า ครอบครัวส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก รายได้ส่วนใหญ่ของครอบครัวมาจากค่าจ้างหรือค่าแรงรายวัน อีกทั้งเวลามีปัญหาผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ประการที่สามคือ “พฤติกรรมการสอนของครู” ครูส่วนมากยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบเดิมๆ เน้น “การบอกความรู้” “เน้นเนื้อหา” ในการสอนมาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญยังไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในทุกระดับชั้น และประการสุดท้าย “สภาพโรงเรียน” โรงเรียนขาดความพร้อมในหลายๆ ด้าน เมื่อเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถจัดบรรยายภาคที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

“เหตุผลมีหลายอย่างด้วยกัน ที่ทำให้เด็กของเราไม่สามารถมีผลงานเทียบเท่าโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่ม ยอมรับว่าที่ผ่านมาเราคิดเป็นอันดับท้ายๆ ของกลุ่มมาหลายปีติดต่อกัน ทั้งนี้ วิเคราะห์ดูแล้วน่าจะมาจากตัวเด็ก ตัวครู พ่อแม่ และตัวโรงเรียนเอง”

(ผู้บริหาร / 7 มี.ค. 2543)

“เทียบกับโรงเรียนใหญ่ๆ ในกลุ่มไม่ได้หรอก ผู้ปกครองเขาพร้อม เขาสนับสนุนมีอุปกรณ์ให้ลูกพร้อม มีเงินให้ลูกเรียนพิเศษได้ โรงเรียนก็มีเงินสนับสนุนมาก อุปกรณ์พร้อม ของเรามองไปทางไหนก็ขาดก็ไม่ครบ มันก็ไม่เอื้อให้เด็กสามารถพัฒนาด้านต่างๆ ได้”

(ผู้ช่วย / 7 มี.ค. 2543)

“เรายังพบว่า ครูส่วนมากของเรามีการสอนตามรูปแบบที่ใช้อยู่เดิม คือ ยึดหนังสือเรียนเป็นหลัก ครูยังคงใส่ข้อมูลให้นักเรียน “จำ” ไปทำข้อสอบ เด็กขาดโอกาสในการแสดงออก ขาดความเชื่อมโยงที่สัมพันธ์กับชีวิตที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นอันตรายต่อเด็ก”

(ผู้บริหาร / 3 ส.ค. 2543)

“Input ของโรงเรียนต่างกัน เราเสียเปรียบได้เด็กค่อนข้างไม่มีความพร้อมอยู่แล้วสอนไปก็แก้พฤติกรรม แก้นิสัยไป เราทุกฝ่ายก็พยายามทำให้ดีที่สุด”

(ครูดวงใจ / 30 ส.ค. 2543)

ผลงานของผู้เรียนที่ปรากฏในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาไม่ใช่ผลงานที่ปรากฏในรายวิชาที่เป็นความสามารถทางวิชาการ แต่จะปรากฏในรายวิชากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เช่น การประกวดวาดภาพ การแสดงละคร ดังนี้

พ.ศ. 2535 รับเกียรติบัตรชนะเลิศ อันดับ 1 การประกวดเขียนภาพระบายสี ชั้น ป.1 - 3 งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนครั้งที่ 14 ฉลอง 100 ปี กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2536 รับเกียรติบัตรชนะเลิศ อันดับ 1 ในการตอบปัญหาหมงคลชีวิต ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ระดับกรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2540 รับเกียรติบัตรชนะเลิศ อันดับ 1 ระดับอนุบาล ในการแข่งขันวาดภาพจินตนาการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ กรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษา

รับรางวัลเกียรติบัตร รองชนะเลิศ อันดับ 1 ในการแข่งขันการประดิษฐ์ของใช้จากเศษวัสดุ ระดับกรุงเทพมหานคร

รับเกียรติบัตรรางวัลชนะเลิศในการตอบปัญหาวันสหกรณ์แห่งชาติ รางวัลชมเชยอันดับ 1 การประกวดสวนสนามยุวภาค ในงานวันคล้ายวันสถาปนายุวภาคไทย

พ.ศ. 2541 รับเกียรติบัตรรางวัลชนะเลิศในการแข่งขันวาดภาพประเภทความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการทางวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นอนุบาล กรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษา 1

พ.ศ. 2542 รับรางวัลชนะเลิศการแสดงละครต่อต้านสิ่งเสพติด เนื่องในวันเด็กแห่งชาติปี 2542 ที่สนามศุภชลาศัย

พ.ศ. 2543 รับรางวัลที่ 1 ระดับอนุบาล ในการประกวดภาพวาด “ผู้ที่ฉันยกย่องของแผ่นดินไทย” ในงานมหกรรมการศึกษาปี 2000 ที่เมืองทองธานี

สภาพทั่วไปของกรณีศึกษา

ภูมิหลังของกรณีศึกษา ก1

ก1 อายุ 52 ปี เพศหญิง ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดนครราชสีมา ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สำเร็จปริญญาครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอกคหกรรมศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2527 สมรสแล้วสามีรับราชการในตำแหน่ง คีษานินเทคก์ มีบุตร 1 คน และธิดา 2 คน ความสามารถพิเศษของ ก1 คือ สามารถตีกลองยาว และยังมีความรู้ในเรื่องคอมพิวเตอร์ ก่อนจะมารับราชการที่โรงเรียนสมปิติ ก1 เคยรับราชการเป็นครูสอนอยู่ที่โรงเรียนวัดไผ่ล้อม จ.นครปฐม ปัจจุบัน ก1 รับผิดชอบเป็นครูประจำชั้น ป.6/2 สอนวิชาคณิตศาสตร์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 ห้องเรียน เฉลี่ยห้องเรียนละ 40 คน จำนวน 21 ชั่วโมง / สัปดาห์ รวมประสบการณ์ในการสอนทั้งสิ้น 30 ปี เหตุผลที่ ก1 ได้รับมอบหมายจากฝ่ายบริหารให้ทำหน้าที่ครูประจำชั้นนักเรียนชั้น ป.6 ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นสูงสุดของโรงเรียนและจะต้องสอบแข่งขันต่อที่อื่น อันจะนำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียนนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารดังนี้

“ก1 เขาเป็นครูที่มุ่งมั่นและตั้งใจในการปฏิบัติงานมาตลอด เขาถือเป็นบุคลากรที่โรงเรียนเราภาคภูมิใจอีกคนหนึ่ง เราเลยพิจารณากันให้ ก1 เป็นครูประจำชั้น เรียกว่า เราฝากความหวัง ความสำเร็จของโรงเรียนไว้ที่เขาส่วนหนึ่ง”

(ผู้บริหาร / 7 มี.ค. 2543)

“อาจารย์เขาเป็นคนมีความตั้งใจในการทำงาน และเรียบร้อยแต่ในความเรียบร้อย เรารู้ว่า เขาสามารถมีความเข้มแข็งที่จะดูแลเด็กๆ ให้เราได้ เด็กที่ ก1 เขาดูแลอยู่เป็นชั้นที่ชนอาคารอยู่ เราก็เลยมอบหมายให้เขาทำหน้าที่ครูประจำชั้น สรุปกี่คือเราเชื่อมีอันเอง”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 24 พ.ค. 2543)

ด้านบุคลิกภาพ ก1 จัดเป็นคนเงียบๆ ยิ้มแย้มแจ่มใส พุดจาสุภาพด้วยน้ำเสียงเบา มารยาทเรียบร้อย เป็นคนนินมณฑลและใจเย็น ค่อนข้างเก็บตัว เป็นคนมีหลักการในการทำงาน มีความตั้งใจสูงและมุ่งมั่นในการทำงาน ไม่ชอบโต้แย้งความคิดเห็นของผู้อื่น มักจะใช้วิธีนิ่งและคิดในใจตามลำพัง และรอคอยที่จะพิสูจน์ให้เป็นจริง

“มีเหมือนกันเวลาให้เด็กทำกิจกรรมที่ต้องใช้จุดศึกษานอกห้องเรียน เช่น สวนหย่อมโรงเรียน บริเวณโรงอาหาร หรือร้านค้าหน้าโรงเรียนที่นี้เด็กเขาก็เดินกันใช้ใหม่ ฝ่ายบริหารไม่เข้าใจว่าทำไมต้องทำแบบนี้ เขาก็มีตำหนิบ้างแต่เราก็ไม่สนใจก็ชี้แจงไปแต่ก็ทำอีกถ้ามีโอกาส เพราะเราเชื่อมั่นในสิ่งที่เราทำว่าถูกต้องแล้ว”

(ก1 / 1ธ.ค. 2542)

“พี่ไม่โกรธหรอกที่ใครเขาจะคิดกับพี่ในทางไม่ดี คนเราอาจเข้าใจผิดกันได้แต่โดยนิสัยส่วนตัว พี่ไม่ชอบ Defence นะ จะคิดในใจ โต้ตอบในใจมากกว่าได้ แต่ก็ยิ้มๆ ขณะเดียวกันก็จะทำในสิ่งที่คิดไว้ให้เป็นผลสำเร็จ เพราะเมื่อวันนั้นมาถึงทุกคนจะเข้าใจเรา โดยที่ไม่ต้องอธิบายใดๆ เลย”

(ก1 / 17 ก.พ. 2543)

ก1 จัดได้ว่าเป็นนักอ่านหนังสือคนหนึ่ง ชอบอ่านหนังสือทุกประเภทตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน ทำให้สามารถศึกษาเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย

“แหล่งความรู้ของพี่คือ การอ่านจากหลายๆที่ ที่บ้านสามีจะมีหนังสือเกี่ยวกับวิชาการหรือการศึกษามาก เราเป็นคนชอบอ่านตรงไหนสนใจเราก็ถ่ายเอกสารเก็บไว้แล้วลองเอามาพัฒนาปรับปรุงไว้ใช้กับเด็กๆ ของเราได้”

(ก1 / 18 พ.ย. 2542)

“สมัยเด็กๆ พี่ชอบคลุกอยู่ห้องสมุดจนครูเขาเรียกพี่ว่า เด็กห้องสมุดการอ่านบ่อยๆ ช่วยให้สามารถอ่านและจับใจความอะไรได้เร็ว และไม่รู้สึกเบื่อหน่าย”

(ก1 / 28 ม.ค. 2543)

“เท่าที่เห็นและรู้จักมานาน พี่เขาเป็นคนชอบอ่านหนังสือมากจะคลุกอยู่กับหนังสือได้ทั้งวัน อีกอย่างที่เขาเคยดูแลและสอนเรื่องการใช้ห้องสมุดด้วยค่ะ เรียกได้ว่า เป็นนักอ่านตัวยงคนหนึ่ง”

(ครูกระเกต / 15 มิ.ย. 2543)

ในช่วงโม่งการสอนของ ก1 มักจะพบเห็นสื่อต่างๆ ที่ ก1 ได้ผลิตขึ้นใช้เอง เช่น ใบงาน ใบความรู้ แบบฝึกทักษะ แบบฝึกหัด และแบบประเมินผลภายหลังการสอนในแต่ละคาบ ซึ่ง ก1 ใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำงาน และเป็นผู้ลงมือจัดทำด้วยตนเองโดยใช้เวลาช่วงเสาร์และอาทิตย์ในการทำสื่อ นอกจากนี้ยังเขียนแผนการสอนเป็น “รายคาบ” ทุกครั้งที่มีการสอน นอกจากนี้พบว่า เด็กๆ ของ ก1 จะมีโอกาสได้ร่วมดำเนินกิจกรรมค่อนข้างมากในทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน ด้วยสื่อที่หลากหลายและหลากหลายรูปแบบของกิจกรรม เด็กได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มและเดี่ยว แต่พบว่า ก1 จะเน้นให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าโดยให้เหตุผลว่า

“เด็กไทยไม่ชอบทำงานกลุ่มและทำงานกลุ่มไม่เป็น เราต้องฝึกให้เขารู้จักทำงานกลุ่มเพราะเขาจะได้เรียนรู้การทำงานในสังคม รู้จักรับฟังความคิดเห็นและยอมรับการประเมินจากผู้อื่นได้ด้วย เมื่อชีวิตของเขาขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ เป็นการฝึกฝนเขาให้มีความพร้อมตั้งแต่เด็ก”

(ก1 / 18 พ.ย. 2543)

“ในช่วงโม่งของอาจารย์ ก3 ผมชอบมากเพราะได้ทำงานกลุ่มกับเพื่อนๆ และได้ทำตามทีกลุ่มสนใจ โดยเฉพาะได้ออกไปนอกห้องเรียน ได้ดูต้นไม้ที่อยู่ในสวนหย่อมของลุงชมมีมากหลายชนิด สนุกมาก”

(ดช.เอก / 31 ก.ค. 2543)

มักจะพบว่าบรรยากาศในห้องเรียนค่อนข้างสนุกสนานและเป็นกันเองทั้งๆ ที่เป็นช่วงโม่งคณิตศาสตร์ เด็กจะร่วมคิดร่วมทำร่วมแข่งขันจนจบช่วงโม่ง ทุกคนจะร่วมกิจกรรมต่อเนื่องตลอด และมีอิสระในการคิดวางแผนการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนในลักษณะของการช่วยเหลือกันและกันอย่างชัดเจน

“หนูแปลกใจไม่เคยเห็นห้องเรียนคณิตศาสตร์ที่ดูมีความสุขขนาดนี้มาก่อน ตอนหนูฝึกสอนโรงเรียนอื่นไม่เห็นเด็กๆ สนุกขนาดนี้ อาจารย์ (ก1) เป็นคนเก่ง

มีความรู้ และมีเทคนิคดีๆ เสมอ สามารถสอนเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายๆ ได้”

(นิสิตฝึกสอน / 24 พ.ค. 2543)

“ตอนที่เรียนเรื่อง “มาตราส่วน” กลุ่มหนูได้ตกลงกันว่าจะทำมาตราส่วนแสดง
“พื้นที่ของสนามหน้าอาคาร 1” เรากรีบบลงไปที่สนาม ตกลงกันว่าใช้เวลาไม่เกิน 20
นาที แล้วช่วยกันใช้สายวัดความกว้าง ความยาวของสนามแล้วเรากีรีบขึ้นมา
ช่วยกันทำ Mind - Map ส่งคุณครูกัน”

(ด.ญ.หวาน / 24 พ.ค. 2543)

“เวลาเดินผ่านห้องของ ก1 เห็นเด็กๆ ทำงานเป็นกลุ่มๆลงมือปฏิบัติ เห็นแสดง
ความคิดเห็นตอบคำถามกับครู นั่นคือ ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น
เราอยากให้หลายๆห้องเป็นแบบนี้ บรรยากาศที่ครูและผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยกัน”

(ผู้ช่วย / 29 พ.ค. 2543)

“ตอนที่กลุ่มทวาราวดีมาประเมินการสอนของ ก1 หลายๆ คนเขาชื่นชมที่ ก1
สามารถจัดเก็บเอกสารหลักฐานต่างๆ ได้เป็นหมวดหมู่ และรวดเร็วในการใช้
ตลอดจน “แบบประเมินผลภายหลังการสอน” ที่ ก1 ออกแบบให้นักเรียนได้
ประเมินตัวผู้สอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้อง หลายๆ ฝ่ายชื่นชมกัน เราในฐานะผู้
บริหารก็รู้สึกยินดีด้วย”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 3 ส.ค. 2543)

จากการสนทนาและสังเกตพฤติกรรมการสอนของ ก1 มาเป็นเวลานาน พบว่า ก1 เป็นครูที่มีความ
มุ่งมั่นและมีความพยายามในการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนางานอยู่ตลอดเวลา แม้จะมีอายุมากก็ตาม
นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่เกี่ยวกับผู้เรียนที่น่าสนใจคือ “การยอมรับความแตกต่างของผู้เรียน” และ “เชื่อมั่นว่า
ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้” ถ้าครูพยายามเข้าใจและให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนเป็นประการสำคัญ ดังนี้

“เด็กทุกคนสามารถพัฒนาได้ พร้อมทั้งจะเป็นคนดี ถ้าเราให้โอกาสแก่เขา เราต้อง
มองเขาแบบคาดหวังในตัวเขาในทางบวก คือ รู้จักชื่นชมเขาและขณะเดียวกันต้อง
รู้จักชี้แนะในทางสร้างสรรค์ ไม่ใช่ซ้ำเติมหรือทำร้ายจิตใจ ถ้าเรามองเขาแล้ว เขาก็
เป็นคนแล้ว เหมือนตอกย้ำความเลวให้แก่เขาทุกวันๆ เขาจะไม่รู้จักคุณค่าในตัว
เขาและในตัวผู้อื่น”

(ก1 / 18 พ.ย. 2542)

“วันนี้เราสอนหนังสือเด็กไป กลับถึงบ้านเด็กอ่านให้พ่อแม่ฟังได้ แค่นี้คนเป็น
ครูก็ชื่นใจที่สุดแล้ว วิญญาณของครูมันก็แค่นี้ เด็กเป็นไปตามจุดประสงค์ที่
ตั้งไว้ แต่ถ้าไม่เกิดเราก็กทำไป แก้ไขไป มันทำหาย ยิ่งทำยิ่งสนุก เราและเขาต่างคน
ต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน”

(ก1 / 24 ม.ค. 2543)

“ทำอย่างไรเราถึงจะทำให้เด็กของเราเกิดความรู้ถึงขั้น “ความคิดรวบยอด” ได้มันจะติดตัวเข้าเป็นนิสัยถาวร ไม่ใช่รู้เพราะครูบอกหรือจำมา ท่องมา นี่คือ ความใฝ่ฝันในชีวิตของพี่ เราต้องหาวิธีที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน แม้จะใช้เวลานานก็ดีกว่าไม่คิดจะทำอะไรเลย”

(ก1 / 24 พ.ค. 2543)

“เราต้องมีความเชื่อว่าเด็กทุกคนเรียนรู้ได้ นั่นคือ ครูต้องแสวงหาและจัดหาแหล่งเรียนรู้ให้เขาตามความสนใจ ไม่ใช่รู้แค่ทฤษฎี จำคำพูดของคนอื่น แต่ต้องแสวงหาทางปฏิบัติให้ชัดเจน”

(ก1 / 6 มิ.ย. 2543)

ขณะนี้ ก1 กำลังทำผลงานทางวิชาการ เพื่อประเมินตำแหน่ง อาจารย์ 3 ระดับ 8 อยู่โดยเลือกทำวิชาคณิตศาสตร์เรื่อง “สมการ” ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และกำลังอยู่ระหว่างการปรับแก้และเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเตรียมเสนออีกครั้งประมาณเดือน สิงหาคม 2544 จึงพบว่า ผลงานของ ก1 มีความชัดเจนและสมบูรณ์ขึ้นมากตั้งแต่ช่วงปลายปีการศึกษา 2542 เป็นต้นมา แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าความสัมพันธ์ของ ก1 กับเพื่อนครูและฝ่ายบริหารในเรื่องการทำผลงานทางวิชาการยังไม่มีความเข้าใจตรงกันและหลายครั้งจึงเป็นที่มาของความขัดแย้งอยู่ภายในใจซึ่งกันและกัน จากการสัมภาษณ์ ก1 เพื่อนครู และผู้บริหารดังนี้

“พี่กำลังโดนใจมต้อย่างมาก มีการโกรธกันด้วยนะ เขาคิดว่าพี่ทวงวิชา ผลงานของตนเอง ไม่ยอมเผยแพร่ให้คนอื่นรู้บ้าง จะให้พี่บอกเขาได้อย่างไร ในเมื่อสิ่งที่พี่กำลังทำอยู่คนอื่นเขาไม่เข้าใจเลย พี่ใช้เทคนิค “ร่วมแรงร่วมใจ” ก็บอกว่า “ใช้สิเด็กมันก็สนุกมีคนทำแค่หนึ่งคน สองคน คนอื่นๆ ในกลุ่มไม่ต้องทำ เวลาให้เด็ก “แข่งขัน” กันก็คิดว่า “เป็นการสร้างคอร์รัปชันให้แก่เด็ก สอนให้เด็กเห็นแก่รางวัล” แค่นี้พี่ก็รู้แล้วว่าเราคิดไม่ตรงกัน พี่ก็เลยบอกว่า ไว้รอให้ได้อาจารย์ 3 ก่อนแล้วกัน แล้วจะเผยแพร่ เพราะถ้าผ่านตรงนั้นมาได้ย่อมแสดงว่า สิ่งที่เราพยายามคิดหรือทำเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีคนการันตีให้ เขาจะได้เชื่อมั่นเราถึงตอนนั้น และเรานี่แหละจะให้หมดเลย”

(ก1 / 13 มิ.ย. 2543)

“เรายังไม่เห็นเขา (ก1) เผยแพร่ผลงานออกมาให้เพื่อนครูเลย มีครูหลายๆ คนเขาก็มาบอก เรา (ฝ่ายบริหาร) อยากให้เขาเผยแพร่ผลงานที่เป็นประโยชน์มากๆ เคยบอกเขา (ก1) แต่เขาก็เฉยๆ นะจนถึงวันนี้ก็ยังไม่มีการเห็นผลงานเลย มีแต่บอกว่ารอให้ได้อาจารย์ 3 ก่อนค่อยดูกัน”

(ผู้ช่วยฯ / 28 ก.ค. 2543)

“วันก่อนพี่อีกคนเขาเล่าให้ฟังว่า เขาต้องสอนให้กลุ่มโรงเรียนที่จะมาประเมินดู เขารู้ว่า ก1 มีแบบสังเกตพฤติกรรมท้ายคาบด้วย ก็เลยเอ่ยปากขอยืมเป็นตัวอย่าง แต่ ก1 ไม่ให้เขาดู ได้แต่เฉยๆ พี่คนนั้นเขาก็เลยรู้สึกไม่ค่อยดีกับอาจารย์ ก1”

(ครูสมศรี / 7 ส.ค. 2543)

“จริงๆ แล้วไม่ใช่ว่าพี่ไม่ให้เขาดูตัวอย่างนะ แต่เขาบอกเราตอนเช้า แล้วตอนบ่าย เขาจะถูกประเมินแล้ว อีกอย่างแบบสังเกตของพี่ก็เป็นชื่อพี่อยู่ที่หัวกระดาษ เขาจะเอาไปใช้ได้ไงละ จะทำใหม่ทันหรือ ข้อสำคัญเขาจะประเมิน “ครูต้นแบบ” นะ เขายังไม่มีแบบของเขาเองเลยต้องมาดูแบบของคนอื่น พี่ว่ามันไม่ใช่จะเหมาะสมกับรางวัลหรือ ก็เลยไม่ได้ให้เขาไป”

(ก1 / 22 กันยายน 2543)

ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ก1 เข้ารับการอบรมจำนวน 29 ครั้ง รวม 44 วัน เป็นการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เนื้อหาการอบรมเกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการและวิชาชีพเป็นส่วนมาก

ภูมิหลังของกรณีศึกษา ก2

ก2 อายุ 45 ปี เพศหญิง ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดลพบุรี ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สำเร็จปริญญาตรีเมื่อปีการศึกษา 2528 เอกสังคมศึกษา แขนงมัธยมศึกษา สมรสแล้วมีบุตรชาย 1 คน และหญิง 1 คน สำเร็จราชการเป็นครู สังกัดกรมสามัญศึกษา ก่อนหน้าที่จะมาสอนหนังสือที่โรงเรียนสมปิติ ก2 สอนโรงเรียนราษฎร์มาเป็นเวลา 6 ปี ปัจจุบันเป็นครูประจำชั้นดูแลเด็กในห้องจำนวน 39 คน สอนกลุ่มวิชาทักษะ ได้แก่ คณิตศาสตร์ ไทย และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีจำนวนชั่วโมงที่ต้องสอนประมาณ 19 ชม. / สัปดาห์ รวมประสบการณ์ในการสอน 25 ปี

ด้านบุคลิกภาพ เป็นคนสุภาพเรียบร้อย แต่งกายสะอาด ค่อนข้างทันสมัย เป็นคนเก็บตัวไม่เปิดเผย จะพูดแต่เฉพาะกับคนที่ตนเองรู้สึกไว้วางใจได้เท่านั้น การปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในโรงเรียนจึงมีค่อนข้างน้อยและเป็นเฉพาะกลุ่ม จะพบว่ามักคุยกับครูที่อยู่ห้องเรียนที่ติดกัน หรือสอนในระดับสายชั้นเดียวกัน

“พี่จะคุยกับห้องที่อยู่ใกล้ๆ กันมากกว่า ทางซ้ายมือและขวามือ ไปไกลๆ ไม่ได้เพราะห้องไม่ได้ เป็นครูประจำชั้นต้องดูแลเด็ก เผลอแบบเดียวเด็กวิ่งพล่าน ทั้งห้อง ชกต่อยกัน”

(ก2 / 21 ธ.ค. 2542)

“อีกอย่างเคยเห็นคนเขาคุยกัน คุยไปคุยมามันกลายเป็นเรื่องใหญ่ พี่กลัวเลยไม่กล้าคุยกับใครมากนัก”

(ก2 / 1 มี.ค. 2543)

“ไม่ค่อยเห็นอาจารย์ ก2 เขาคูกับใครมากนัก จะเห็นเขาอยู่แต่ในห้องเรียนของเขาตลอดเวลากี่ว่าได้”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 29 พ.ค. 2543)

ก2 มีความไว้วางใจและเชื่อมั่นศรัทธาผู้บริหารค่อนข้างมาก จึงพบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ก2 กับผู้บริหารจะมีมากกว่าปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนครูด้วยกัน

“เวลาคุยอะไรกับฝ่ายบริหาร คุยแค่วันเรื่องก็จบแค่นั้น ไม่มีพูดยาวออกไป ไม่มีขยายและไม่มีพูดต่อ พี่ก็เลยไว้วางใจที่จะพูดด้วยเวลามีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็ตาม”

(ก2 / 21 ธ.ค. 2542)

“ก2 เขาสนิทกับผู้บริหารนะพี่ สังเกตจากเขาจะรู้ความเคลื่อนไหวต่างๆ ในโรงเรียน รู้ว่าวันนั้นจะมีใครมาเยี่ยมโรงเรียน มีอะไรคืบหน้าเขาก็รู้ก่อนพวกครูคนอื่นฯ”

(ครูสายใจ / 2 ธ.ค. 2542)

“เวลาเมื่อบรมอะไรเราบอกเขา ดูเหมือนเขาจะเฉยๆ เหมือนจะไม่สนใจเท่าไรนัก แต่พอผู้บริหารบอกให้ไปเขาก็ไปนะ แสดงว่าเขามีความเชื่อมั่นในผู้บริหารค่อนข้างมาก”

(ครูสุขใจ / 16 ส.ค. 2543)

ก2 เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจจัดว่าอยู่ในระดับ “ดี” เมื่อเทียบกับครูคนอื่นในโรงเรียน ก2 มีรายได้พิเศษจากการสอนพิเศษให้แก่เด็กนักเรียนในห้องที่ตนเองเป็นครูประจำชั้น แต่ละปีจะมีเด็กเรียนด้วยค่อนข้างมากเกือบทั้งห้อง นอกจากนี้ยังมีธุรกิจเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย คือ “เปิดหอพัก” ให้คนเช่า และสามีก็กำลังดำเนินธุรกิจการก่อสร้างโดยปลูกบ้านจัดสรรขายบนที่ดินที่ได้รับมรดกมา จึงพบว่า ไม่มีปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัวอีกทั้งธุรกิจกำลังดำเนินไปด้วยดี ก2 เคยบอกกว่า

“พี่อาจจะลาออกก่อนกำหนด เนื่องจากไปดูแลธุรกิจส่วนตัว อีกอย่างหนึ่ง สามีพี่เขาจะเกษียณก่อนพี่หลายปี แต่คิดว่าคงไม่รอให้ถึงเกษียณ เขาคงออกมาทำธุรกิจส่วนตัว พี่คงอาจจะลาออกมาดูแลสามีอยู่เป็นเพื่อนกัน และจะได้ดูแลธุรกิจหอพักของตัวเองได้อย่างเต็มที่”

(ก2 / 12 มิ.ย. 2543)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า บ่อยครั้ง ก2 มาถึงโรงเรียนในช่วงเช้าขณะที่มีกิจกรรมหน้าเสาธงของโรงเรียน เนื่องจาก ก2 เดินทางไปและกลับด้วยพาหนะที่เรียกว่า “รถไฟ” การมาถึงโรงเรียนและกลับบ้านของ ก2 ค่อนข้างเป็นเวลามากตามตารางเดินทางของรถไฟ จึงเป็นผลให้บทบาทของครูประจำชั้นของ ก2 ที่จะต้องดูแลเด็กในช่วงเช้าจึงอาจไม่สมบูรณ์เหมือนครูประจำชั้นอื่นๆ ได้

“อาจารย์เขา (ก2) จะมาถึงโรงเรียนประมาณเด็กเข้าแถวแล้วล่ะคะ ครูคนอื่นๆ ก็ต้องช่วยดูแลเด็กให้เข้าแถวแทนอาจารย์ ก2”

(นักการโรงเรียน / 23 พ.ค. 2542)

“การเดินทางของเขา (ก2) ถูกกำหนดโดยเงื่อนโซ่ของ “ตารางรถไฟ” มาและกลับตรงเวลามาก เข้าๆ เด็กในห้องของเขาก็จะวิ่งเล่นกันในห้องเสียงดัง เนื่องจากมีครูดูแล”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 7 ก.พ. 2543)

ด้านการปฏิบัติการสอน ก2 ได้รับมอบหมายให้เป็นครูประจำชั้นมาหลายปี ทั้งนี้ผู้บริหารให้เหตุผลว่า

“น่าแปลกที่ห้องของ ก2 จะมีผู้ปกครองให้เด็กเรียนพิเศษค่อนข้างเยอะมาก เกือบทั้งห้องแสดงว่าผู้ปกครองให้ความไว้วางใจมาก”

(ผู้บริหาร / 7 มี.ค. 2543)

เด็กในห้องของ ก2 เป็นเด็กที่ค่อนข้างมีปัญหาและมีความแตกต่างระหว่างผู้เรียนมากและพบว่า เด็กผู้หญิงจะมีปัญหาน้อยกว่าเด็กผู้ชายเกือบทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวินัย ความรับผิดชอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะเรื่อง “ความสนใจ” และพบว่าในห้อง ก2 มีเด็กพิเศษเรียนร่วมด้วย 2 คน หลายๆ ครั้งจะพบว่าการควบคุมชั้นเรียนของ ก2 ประสบปัญหาเช่นกัน

“เด็ก 2 คน ที่มีปัญหาในห้องจะอยู่ไม่ติดที่ และอีกคนสมาธิสั้นมาก เขาจะคอยกวนเพื่อนๆ ในห้องเสมอ เราต้องคอยเรียกเขาตลอดเวลา”

(ก2 / 12 มิ.ย. 2543)

“มีคนบอกว่าเด็กห้อง ก2 เหมือนลูกโป่ง พอออกมาจากห้องได้ก็กระโดดโลดเต้นผิดปกติ มีการพัฒนาพฤติกรรมด้านลบขึ้นเรื่อยๆ หมายความว่า จะเล่นรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าตอนอยู่ในห้องเขาถูกกดดันมากเกินไปมัง”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 29 พ.ค. 2543)

19 ชม./สัปดาห์ที่ ก2 ต้องรับผิดชอบสอนเด็กของตนและทำงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานครูประจำชั้น ทำให้ ก2 เกือบตัวเองอยู่ในห้องมากกว่า กิจกรรมต่างๆ จึงเกิดขึ้นภายในห้องสี่เหลี่ยม และพบว่า งานทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายมา ไม่ว่าจะงานนั้นจะมีการติดตามหรือไม่มีการติดตามจากฝ่ายบริหารก็ตาม ก2 ก็ยังคงทำงานของตนอย่างเป็นปัจจุบัน และส่งงานตามกำหนดนัดหมายทุกครั้ง ก2 สอนพิเศษตอนเย็นสัปดาห์ละ 3 วัน ส่วนอีก 1 วัน เป็นหน้าที่ของครูพิเศษที่จะมาสอน ยกเว้น วันศุกร์ซึ่งเป็นวันที่โรงเรียนให้ครูทุกคนใช้สำหรับประชุมวิชาการ พบว่าหลายๆ ครั้งที่มีกิจกรรมของโรงเรียนเกิดขึ้นในวันเสาร์ หรือวันอาทิตย์ ก2 ไม่อาจจะอยู่ร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้เนื่องจากมีปัญหาเรื่องของการเดินทาง

ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ก2 เข้ารับการอบรมด้านวิชาการ และวิชาชีพจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวน 19 ครั้ง รวม 28 วัน

ภูมิหลังของกรณีศึกษา ก3

ก3 อายุ 50 ปี เพศหญิง ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สำเร็จปริญญา ครุศาสตรบัณฑิต เอกและโทภาษาไทย จากวิทยาลัยครูเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2525 สมรสแล้วมีธิดา 1 คน สำเร็จราชการ เป็นนายแพทย์ ที่กรมแพทย์ทหารบก ความสามารถพิเศษ คือ เป็นนักพูด นักคิด นักเขียนบทความ และเรื่องสั้นต่างๆ

ก่อนหน้าจะสอนหนังสือที่โรงเรียนสมปิติ ก3 รับราชการเป็นครูสอนวิชากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (สสน.) ระดับชั้นประถมศึกษา ที่จังหวัดปทุมธานี ปัจจุบัน ทำหน้าที่หัวหน้ากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและสอนพลศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 ห้องเรียนๆ ละ 40 คน จำนวน 22 ชม./สัปดาห์ ประสบการณ์ในการสอน 29 ปี

ด้านบุคลิกภาพ ก3 เป็นคนเชื่อมั่นตนเองสูง กล้าคิด กล้าแสดงออก และกล้าเผชิญ เป็นคนที่มีความแข็งและความอ่อนอยู่ในคนเดียวกัน มีความเป็นกันเองชอบช่วยเหลือผู้อื่นโดยเฉพาะผู้อ่อนแอและเด็ก เป็นคนรักอิสระ สามารถทุ่มเทกำลังกายและใจให้แก่งานทั้งระดับสถานศึกษา ต้นสังกัด ตลอดจนหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอยู่เป็นประจำ เห็นได้จากการเข้าร่วมเป็นคณะทำงานเขียนคู่มือสิทธิเด็กของ สปช. เครือข่ายสิทธิเด็กของ ยูนิเซฟ และ สป. กทม. กรรมการคุรุสภาประจำ สป. กทม. ใน สปช. รองประธานชมรมครูภาคกลาง ประธานชมรมครูสตรีบางกอก คณะทำงานร่วมกับชุมชนโครงการชุมชนพึ่งตนเอง ฯลฯ เมื่อพูดถึง ก3 ทุกคนจะรับรู้ตรงกันว่าเป็นคนที่รักเด็ก ห่วงใย และชอบให้การช่วยเหลือเด็กโดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหา ก3 จึงมีความสนิหสนม และใกล้ชิดกับเด็ก สามารถจะรู้จักเด็กสมปิติได้แทบทุกคน พฤติกรรมของ ก3 สามารถสะท้อนความคิด และความเชื่อที่มีต่อวิชาชีพครู ดังนี้

“ก3 เป็นครูที่มีประโยชน์ต่อโรงเรียน ทุ่มเทกายใจให้โรงเรียน ทุ่มเทมาก

เสาร์ - อาทิตย์ มีใจให้โรงเรียน เสียสละ แทนที่จะอยู่กับครอบครัว เขาก็มาดูแลเด็กๆ ให้คุณแม่ไปว่ายน้ำ ไปซั้ชอมกีฬา จนกระทั่งส่งเด็กๆ กลับบ้านทำอย่างนี้เป็นประจำ”

(ผู้บริหาร / 15 พ.ย. 2542)

“ห้องที่หนูสอนมีเด็กไม่มาโรงเรียนบ่อยๆ เราก็ไปถึงบ้านเด็ก พบว่า พ่อแม่เด็กแยกทางกัน เด็กต้องอยู่ลำพังคนเดียวบ่อยๆ หนูหาอาหารกินเอง เราไปบอกพี่เขา (ก3) เขาก็ช่วยเหลือ ช่วยติดต่อหน่วยงานต่างๆ ทันที่”

(ครูสมศรี / 24 พ.ย. 2542)

“พี่รู้สึกละลายใจเวลาที่ต้องทิ้งห้องเรียนไปทำกิจกรรมอื่น อยากปรับปรุงตนเองให้ดีกว่าเดิม อยากหาแนวทางใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิม เพื่อสร้างความมั่นใจในการประกอบอาชีพ เด็กจะได้มีพฤติกรรมดีกว่าที่ผ่านมา พี่อยากให้เด็กๆ มีความสุขกว่าแต่ก่อน และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข”

(ก3 / 10 ธ.ค. 2542)

“ช่วงที่ผมช่วยสอน ผมรับรู้ได้เลยว่าอาจารย์ ก3 กับเด็กจะใกล้ชิดกันมากต่างคนต่างรู้ใจ เด็กรู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร เด็กรู้จักนิสัยของ ก3 ดี แค่มองตากันเขาก็รู้กันแล้วว่าควรหยุดพูดหรือเล่นเวลาไหน ผมเห็นอาจารย์ ก3 ใจดีมากกว่าเด็กทุกคน โดยเฉพาะกับเด็กที่มีปัญหา อาจารย์ ก3 เมื่อรู้เรื่องของเด็กจะช่วยเหลือทันทีทุกครั้ง ผมว่าเขาเป็นครูที่เสียสละมาก สอนหนังสือด้วย “ใจ”

(ครูช่วยสอน / 11 มี.ค. 2543)

“เด็กแต่ละคนมีความสามารถต่างกัน ถ้าเขาได้รับการสนับสนุนชี้ทาง เขาจะเป็นเลิศ เราสร้างเด็กให้เขาขึ้นมาเป็น “คนดี” มีค่ามากกว่าการทำ อาจารย์ 3 ระดับ 8 ทำเกือบตายพอได้อาจารย์ 3 เวลาได้เงินเดือนหน้าบาน หรือได้ปริญญามากมายดีใจ แต่เด็กของเรากลับแล้ว ไม่ได้เรื่อง จะรับไปทำไม”

(ก3 / 7 ส.ค. 2543)

“พี่อืม ขณะที่เด็กยังหิวอยู่ พี่รู้สึกว่ามันไม่ได้ ใจมันร้อนพิกล ไม่อยากเห็นแววตาแห้งๆ ไม่อยากเห็นความหิวโหยและความผิดหวังของเด็ก ถ้าเขา (เด็ก) ไม่มีความสุขแล้ว คนที่ไม่มีมีความสุข เขาไม่สามารถทำอะไรได้หรอก เขาไม่พร้อมเราให้ความพร้อมด้านจิตใจแก่เขา เป็นภูมิคุ้มกัน วิชาการเขาหาจากคนอื่นได้”

(ก3 / 23 ส.ค. 2543)

“ชีวิตนี้พี่อยากช่วยเหลือคนที่อ่อนแอให้ลุกขึ้นสู้ต่อไปได้ ตัวพี่เป็นอย่างไรก็ได้ พี่พอใจของพี่แค่นี้ พี่มีความสุขแล้ว”

(ก3 / 25 ส.ค. 2543)

“ความภูมิใจในอาชีพมันมากมาย มันล้นเอ่อ เราทำเพื่อเด็กที่ว่าคนเห็นนะ เวลาเราขอความช่วยเหลืออะไร คนก็ยินดีช่วยด้วยดีทุกครั้ง”

(ก3 / 18 ก.ย. 2543)

“พี่ว่ามันอยู่ที่เป้าหมายในชีวิต เราต้องการอะไรกันแน่ พี่ไม่ได้ต้องการมีตำแหน่งซีมากมาย แต่เอาเปรียบเด็กโดยการทิ้งให้เด็กอยู่ลำพัง เอาเวลาของเด็กไปทำเรื่องของตนเอง เช่น ทำผลงานทางวิชาการแทน มันละลายใจเราไม่เคยรู้จักตัวเด็กสักเลยว่าเขาเป็นอย่างไร มุ่งแต่ตัวเองให้มีชื่อเสียงเท่านั้น”

(ก3 / 23 ธ.ค. 2543)

ด้านการปฏิบัติการสอน ก3 เป็นคนอุทิศตน และเวลาให้กับราชการอย่างเต็มที่ เป็นผู้เสียสละเวลาให้กับสถานศึกษาด้วยดีเสมอมา ด้วยความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักผู้คนมากมาย ก3 จึงมักจะได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน นักประชาสัมพันธ์ ระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานภายนอก ผลการทำงานเป็นที่น่าพอใจและสำเร็จด้วยดีเสมอมา ใน 1 สัปดาห์ ก3 ทำงานตลอด 7 วัน เวลาส่วนใหญ่ของ ก3 หมดไปกับ “กิจกรรมภายนอกสถานศึกษา” ทำให้บางครั้งการปฏิบัติการสอนในบทบาทของการเป็น “ครู” ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติก็ว่าได้ ก3 ต้องสอนวิชาพลศึกษา ทั้งๆ ที่ตนเองไม่มีความถนัด และขาดหลักวิชาการทางด้านนี้ แต่ก็มีความพยายามในการพัฒนาตนเองเท่าที่โอกาสและเวลาจะเอื้อให้ได้

“พี่ยอมรับว่า พี่ไม่เก่งนะวิชาพลฯ พี่สอนก็ไม่เก่ง ไม่เชี่ยวชาญซักเรื่องเลย พี่ไม่เคยบอกใครเลยว่าพี่ไม่เก่ง พี่ไม่บอก ถ้าบอกเด็กไม่นับถือเรา เราบอกแต่ว่าเราเป็นผู้รู้”

(ก3 / 2 ธ.ค. 2542)

“โรงเรียนเรามีขนาดเล็ก เราเลือกคนมากไม่ได้หรอก ก3 เขาหมดหมัดดี และอีกอย่างโรงเรียนนี้มีแต่ผู้หญิง ไม่มีใครเขาอยากสอนวิชาพลฯ แดดก็ร้อนอยู่กลางสนามตลอดสอนทุกห้องเรียนนี่”

(ผู้ช่วยผู้บริหาร / 18 พ.ค. 2543)

“ผมว่า อาจารย์เป็นคนเสียสละมาก เพราะไม่มีครูคนไหน อยากมาสอนพลฯ หลอก อาจารย์เขาไม่จบศึกษาด้านนี้โดยตรง แต่ถ้าอ่านหนังสือหลายๆ ก็สามารรถจะสอนได้เช่นกัน”

(ยศรร / 11 ส.ค. 2543)

“อีกอย่างหนึ่ง โรงเรียนเราต้องใช้เขาในเรื่องกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชนบ่อยๆ ฝ่ายบริหารเลยหาทางแก้ไขโดยให้ ก3 สอนวิชาพลฯ จะได้กระทบกับเด็ก กับเพื่อนครูไม่มากนัก เวลาที่เขาไม่สามารถอยู่สอนได้”

(ครูสายใจ / 16 ส.ค. 2543)

เหล่านี้คือเหตุผลที่ทำให้ ก3 ต้องสอนวิชาพลศึกษา ที่ไม่มีความกดดัน หรือเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ แต่ ก1 บอกว่า “พอใจ” แล้ว ก3 ทำอย่างไรเมื่อต้องสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด และต้องออกนอกโรงเรียน บ่อยๆ จากการสังเกตพบว่า หลายๆ ครั้ง ก3 จะแก้ปัญหาด้วยการขอความร่วมมือจากบุคคลที่มีความสามารถ และความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะทางมาสอนแทนได้ โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น โดย ก3 ให้เหตุผลว่า

“ครู ก3 เป็นผู้ควบคุมดูแลที่ดี ครูยศธร (ครูช่วยสอน) ทำให้ผมเก่งฟุตบอล”

(ด.ช.นพ / 29 พ.ค. 2543)

“เรียนกับ ก3 สนุกดี แต่เรียนกับครูฝึกสอนหรือครูยศธรได้ความรู้ดี เพราะครูฝึกสอนเรียนพละมาโดยตรงนี้ เวลาสอนพวกหนูเขาก็ทำให้ดูได้ ทำให้ดูเป็นตัวอย่างทุกที”

(ด.ญ.ผึ้ง / 16 มิ.ย. 2543)

“ดอกไม้บานทุกวัน คนเก่งมีทุกที่ เราทำได้ไม่ 100% เราพยายามหากคนมาช่วย เราไม่ภูมิใจทั้งหมดหรอก เพราะเรารู้สึกว่า ผลงานของเด็กที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากเราโดยตรง แต่เราก็ไม่เสียใจที่เราทำไม่ได้ คนอื่นสามารถให้เด็กเราได้เราต้องยอมรับ คนที่จะมาช่วยพี่เปลี่ยนหน้ากันไปเรื่อยๆ พี่มุ่งประโยชน์ที่เด็กของพี่ควรจะได้มากกว่า จากใครไม่สำคัญ”

(ก3 / 25 ส.ค. 2543)

ในเรื่องของการอบรมในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา (ตั้งแต่ปี 2541 - 2543) พบว่า ก3 ผ่านการอบรมมาทั้งสิ้น 47 ครั้ง รวม 102 วัน ในจำนวนนี้เป็นการอบรมที่เกี่ยวกับหลักวิชาชีพโดยตรงไม่เกิน 20 ครั้ง ที่เหลือจะเป็นการอบรมเกี่ยวข้องกับ “การพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็ก”